

ФАКТОР ДОРЕЧНОСТІ/НЕДОРЕЧНОСТІ У ПЕРЕКЛАДІ

С.Є. Максимов

Дана стаття має на меті розглянути доречність або недоречність застосування певних варіантів перекладу лексичних одиниць з англійської мови на українську і навпаки. Під “доречним варіантом перекладу” слід розуміти такий варіант, “який відповідає ситуації” [1, 240], а ширше – такий, який відповідає комунікативній інтенції мовця, належним чином відбиває оцінні характеристики висловлювання і забезпечує таке сприйняття змісту повідомлення, на яке розраховував його автор. “Недоречним варіантом перекладу” слід вважати такий варіант, який не відповідає згаданим вище вимогам.

Фактор доречності/недоречності значною мірою враховується і поза межами перекладу – при утворенні нових слів, зокрема назв різних виробів, галузевих термінів, аббревіатур та акронімів, назв організацій, закладів, установ тощо.

В наш час все більше поширюється тенденція утворювати галузеві аббревіатури та акроніми таким чином, щоб вони фонетично і семантично несли певне змістове навантаження – передавали позитивну оцінку, були “приємними” на слух або навпаки. Наприклад,

SACEUR – Supreme Allied Commander Europe;

SHAPE – Supreme Headquarters Allied Powers Europe;

SHARE – Stock Holding and Asset Requirements Exchange [2, 401];

HAART – highly active antiretroviral therapy;

USAID – United States Agency for International Development [3, XIII];

COIN – Counter Insurgency Operations [4, 3-5];

WOMAN – World Organization of Mothers of All Nations [5, 815].

Цілком очевидно, що наведені вище приклади, окрім визначення відповідних денотатів, мають ще й “позитивну оцінну забарвленість”. Прикладом “негативної забарвленості” може бути акронім *ASH (Action on Smoking and Health)* – назва добровільної організації, що веде антинікотинову пропаганду у Великобританії з метою переконати тих, хто курить, відмовитися від цієї шкідливої звички [6, 51]. Прикладом недоречного скорочення є також назва автомобілів корейського виробництва *KIA*, що, принаймні всім знайомим з англійською військовою термінологією, нагадує “*KIA = killed in action*”, тобто “загиблий під час бойових дій”.

Саме з причин “недоречності звучання” українське скорочення *ЗАТ (закрите акціонерне товариство)* поступово було замінено скороченням *АТЗТ (акціонерне товариство закритого типу)*, в той час, як в російській мові цієї проблеми не виникало (*ЗАО – закрытое акционерное общество*).

Фактор доречності/недоречності звучання слід вважати одним із чинників, які сприяють тенденції зберігати певні галузеві терміни, аббревіатури та акроніми без перекладу-транслітерації, тобто в написанні літерами латинського алфавіту в українському тексті або застосовувати повний переклад, уникаючи ініціальних скорочень. Наприклад:

CAL (computer-aided learning) – навчання із застосуванням комп'ютерів;

IATEFL (International Association of Teachers of English as a Foreign Language) – Міжнародна асоціація викладачів англійської мови як іноземної;

JOPEX – компанія, яка експортує керамічні вироби (Польща) тощо.

В англійській мові, навпаки, спостерігається тенденція вживати транслітерацію певних галузевих термінів та акронімів української та російської мов, особливо, якщо такі одиниці є своєрідними “національно-культурними реаліями”. Так, наприклад, в документах Ради Європи, які стосуються України та Росії, широко вживаються такі лексичні одиниці, як *SIZO (СІЗО – слідчий ізолятор); ROVD (РОВД – районное отделение внутренних дел); КАВМІН (кабмін – кабінет міністрів); propiska (прописка)* тощо.

Слід також враховувати усталену традицію відтворення галузевих термінів, аббревіатур та акронімів засобами мови перекладу. Так, наприклад, *IAEA (International Atomic Energy Agency)* традиційно передається як *МАГАТЕ* (ініціальна аббревіатура з перекладеного варіанту), а *ICAO (International Civil Aviation Organization)*, яке не відрізняється за своїм “мовним статусом” від попередньої одиниці, – як *ІКАО* (транслітерація).

Іншим чинником, який впливає на вибір варіанту відтворення лексичної одиниці шляхом перекладу, є інтерференція інших мов, що існують на “території здійснення перекладу”, як, наприклад, в Україні, де більшість населення володіє українською та російською мовами.

Наведемо приклад з реальної перекладацької практики: жінка, якій щойно подарували на дипломатичному прийомі квіти каже: “*I hope that this magnificent red rose would represent the future of your independent and democratic country*”. В мовній ситуації білінгвізму, яка існує, наприклад, у Києві, адекватний за словником [7, 204] переклад “*Я сподіваюсь, що ця чудова червона роза символізуватиме майбутнє вашої незалежної та демократичної країни*” слід вважати недоречним внаслідок інтерференції українського “*роза*” та російського “*роза*”. Перекладачеві в даній ситуації краще було б обрати варіанти “*червона троянда*” або “*червона квітка*”.

Так само недоречним слід вважати пояснення російськомовного лектора з Англії щодо традиційних для цієї країни “пабів” (pub = public house = паб, пивна, таверна): “У нас есть такая традиция – часто ходит в публичный дом. Мы туда ходим практически каждый день, часто берем с собой своих жен, детишек. Сидим, общаемся, пьем пиво...”. Реакцію слухачів на це пояснення досить легко собі уявити.

Підсумовуючи можна зауважити, що доречність/недоречність того чи іншого варіанту перекладу, а ширше – вживання лексичної одиниці, зумовлена такими причинами:

- 1) Фонетична доречність лексичної одиниці, яка, як правило, відбиває комунікативно-прагматичний та оцінний компоненти висловлювання;
- 2) Асоціативна доречність лексичної одиниці в умовах білінгвізму або полілінгвізму;
- 3) Традиційне усталене вживання певних лексичних одиниць (реалій, галузевих термінів, аббревіатур, акронімів тощо), яке існує у варіантах перекладів-транслітерацій, ініціальних аббревіатур або повних перекладів.

SUMMARY

The article deals with appropriateness/inappropriateness of using and rendering by means of translation of certain subject field terms, abbreviations and acronyms.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови /Уклад. В.Т.Бусел. – К., Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2002. – 440 с.
2. NATO Handbook. – Brussels: NATO Office of Information and Press, 2001. – 536 p.
3. Averting AIDS crises in Eastern Europe and Central Asia. – Washington: The World Bank, 2003. – 196 p.
4. Design for Military Operations – The British Military Doctrine. – D/CGS/50/B, 1996.
5. Новый большой англо-русский словарь / Апресян Ю.Д., Медникова Э.М., Петрова А.В. и др. Т.3 – М.: Рус.яз., 1994. – 832 с.
6. Рум А.Р.У. Великобритания. Лингвострановедческий словарь. – М.: Рус.яз., 2002. – 560 с.
7. Русско-украинский словарь / Ред. С.І.Головащук, Л.А.Коробчинська, М.М.Пилинський. Т. 3 – К.: Наук.думка, 1968. – 727 с.